

№ 9

2 მარტი 1914 წ.

მიიღება ხელის მოწერა
გინჯილით

წლიური ფასი

== 3 მან. ==

ყოველ კვირული საზოგადო-ეკონომიური

და სალიბერატურო შურონალი

წელიწადი მისამე

ცალკე ნომერი 5 კაპ.

რედაქცია ღიაა 9-3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზიტის: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ ე ვ ი: 1. სომეხ-ქართველთა ერთიერთობა, — ს. დადიანისა. 2. სიღნაღის ბანკი. 3. უმაღლესობა, უფიცობა, თუ ორივე ერთად?! — გარეშესი. 4. სკვალბუქნი. — თარგმ. სანდრო შანშიაშვილისა. 5. ჩუენი გასწადელი. — თ.ბ. დავითაშვილისა. 6. მუხუნკას ლექსებიდგან. — თარგმ. გ. ნ — ისა. 7. დიდებული მგოსნის ასა წლის იუბილეი. — ახალმოსულისა. 8. ცრემლები. — თარგმ. გ. ნამორაძისა. 9. ღია ბარათი ბ. X-ს

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

ყოველ კვირული საზოგადო-ეკონომიური

და სალიბერატურო შურონალი

„კლდე“-ზედ.

ფასი:	1 წლით.	3 მან.
	6 თვით.	2 მან.
	3 თვით.	1 მან.

ცალკე ნომერი ყველგან 5 კაპ.

სომეხ-ქართველთა ურთიერთობა

(დასასრული).

ჯერ კიდევ არ არის გამოკვეთილი რა ფაქტორი ჰქმნის ეროვნებას, რომელსა აქვს უმთავრესი მნიშვნელობა. არც ენა და არც ტერიტორია თითოეულად არ ჩაითვლება უმთავრეს ფაქტორად. სარწმუნოებას ჯერ კიდევ დიდი შემაკავშირებელი ძალა მოეპოვება, მაგრამ სინამდვილეში სასწორი ხან ერთ მხარეს გადაიხრება და ხან მეორეს. ებრაელი რა სჯულზედაც უნდა მონათლოთ, იგი მაინც ატარებს და ვერ წაშლის თავის დამახასიათებელს თვისებათ, რომეონიც მას საუკუნეთა განმავლობაში შემკვიდრობით გადმოეცა; მეორე მხრივ კი, ჩვენ მეზობლად მცხოვრები ქართველი მაჰმადიანები ამ უკანასკნელ დრომდე არც კი გრძნობდნენ თავს ქართველებად, თუმცა ენაც შერჩენიან და ისტორიული ტერიტორიაც. ერთ ეროვნულ სხეულს ეროვნული თვითშეგნება თუ შეჰქმნის, მაგრამ ეს თვითშეგნებაც განსაზღვრულ პირობებში მუშავდება.

ყველა დასახელებულ ეროვნულ დირებულებათაგან ჩვენთვის, ამ ჟამად, მხოლოდ ტერიტორიას აქვს უაღრესი მნიშვნელობა; სარწმუნოება ჩვენს დროში საკმაოდ ძალა დაკარგულია და ერის შემაკავშირებელ მასალად ვერ გამოდგება. ჩვენთვის განსაკუთრებით, როგორც ერთ წერილში ავლნიშნეთ, ჩვენს სარწმუნოებას ისედაც არა აქვს ეს ძალა, რადგანაც იგი ჩვენ არ გვანსხვავებს იმ ერისაგან, რომლის მხრივაც მოგველის გათქვეფა, როგორც რიცხვმრავალ ერისაგან, პირიქით; იგი ხელს უწყობს ჩვენს ასიმილიაციას. ჩვენ არა გვაქვს ისეთი ცენტრად-მსწრაფი მიდრეკილება, რომელიც ყველა ქართველს გვიხიდავდეს ეროვნულ კერასაკენ და გვაგონებდეს სამშობლოს. კათოლიკე ეკლესია იმიტომ არის მსოფლიო ეკლესია, რომ სადაც უნდა იყოს მისი სამწყსო, იგი ყოველ მხრიდან დაინახავს პაპის ტახტს, იგი მაინც გრძნობს ერთობას, მისი თვალები მაინც რომისაკენაა მიქცეული. მექაც მორწმუნე მაჰმადიანისათვის ქვეყნიერების ყოველი კუთხიდან მოსჩანს, და სადაც უნდა იყოს მაჰმადიანი, იგი მაინც არ დაჰკარგავს თავის ეროვნულ სახეს. აგრედვე ებრა-

ელი, სომეხი და სხ. და სხ. ენაც ისეთი სუსტი და ფაქიზი რამ არის, რომ მისი შექმნა და შენახვა, რამოდენიმე განცალკევებულ თჯახს და ჯგუფს არ ძალუძს, და იგი მალე გაქრება, თუ მის შემქმნელ ვრცელ მასის მკერდს ვერ დაეყრდნობა და არ ახლდება. მას განუწყვეტელად უნდა უნდა, და თუ ერთი გაიფანტა ვრცელ ადგილზე, შეერია სხვა ერს, ენა ან სრულიად შეიცვლება და ან სრულიად გაქრება.

ისტორიულად განმტკიცებული ზნე-ჩვეულება ან იცვლება და ან შექანიურად და უშინაარსოდ თუ დარჩება.

ჩვენი კულტურული წარსული ჩვენ ჯერ კიდევ არა გვაქვს საკმაოდ შეგნებული და ამნაირად ჩვენ არ შეგვრჩენია არც ერთი ისეთი ღირებულება, ისეთი ფაქტორი, რომელიც ქართველობას ყოველგან შეუნახავს. ჩვენი არსებობის ერთად-ერთი და უმთავრესი ბურჯი ამ ჟამად და ამ მდგომარეობაში ისევ და ისევ ჩვენი მთლიანი ტერიტორიაა. მისი შენარჩუნება, მისი მთლიანობა ჩვენს არსებობას უდრის და თუ კიდევ გვსურს არსებობა, იგი უნდა დავიცვათ. როდესაც ამ ტერიტორიას ჩვენ ვინმე გვედავება, ჩვენ არ შეგვიძლია ხელები დავიკრიბოთ და გულგრილად ვუცქიროთ. რაც შეეხება ბრძოლის იარაღს, ამის შესახებ ლაპარაკიც მეტია, რადგანაც როგორც სომხები, აგრედვე ქართველობა საკმაოდ კულტურული ერია, რომ ყოველივე საშუალება სასურველად არ აღიაროს.

აქედან, როდესაც ს.-ფედ. სოლიდარობისადმი მოუწოდებენ სომხობას და შესაძლებლად მიაჩნიათ **ინტერესთა შეთხმება**, ეს მხოლოდ სოციალისტური იდეალიზმით და მათი იდეალისტური ფსიხიკით თუ აიხსნება, თორემ ამ საკითხში როგორ შეიძლება მათი შეთანხმება, როდესაც ყოველი ნაბიჯი სომხის ერისა ქართულ ტერიტორიაზე ქართველთა ინტერესების გადამლახველია?! შეთანხმება აქ მხოლოდ მაშინ შეიძლება, როდესაც სომხობა ხელს აიღებს ჩვენი ტერიტორიის შექმნაზე და ან თუ ქართველობა აიღებს ხელს ტერიტორიის დაცვაზე.

სანამ ჩვენი ერთი განსაცდელშია, სანამ იგი მხოლოდ იგერიებს მტერს და თავის არსებობისათვის იბრძვის, ჩვენ იძულებულნი ვიქნებით მის რაზმში ვერიოთ; მაგრამ თუ ოდესმე დადგება ისეთი დრო, იმდენად წელში გასწორდება დღეს-დღეობით ყველასგან ჩაწიხლოებული ერთი, რომ გამოქომაგება საჭი-

რო არ იქნება; თუ ოდესმე ჩვენი ერი თავის მხრით მიმხტომი გახდება და სხვისი ინტერესების გადალახვას მოინდომებს, აი მაშინ სხვებთან ერთად შეეძახებთ მას: კმარა მეგობარო, სამართლიანობას ნუ გადალახავ! როგორც ამას ახლა მომხტომთ ვუძახით. აი ასეთი უნდა იყოს ამ ჟამად გულის თქმა და ტაქტიკა ყველა შეგნებული პატრიოტისათვის. ასე იქცევით განათლებულ ქვეყნების სოციალისტებიც და მათი დემოკრატია. მხოლოდ ჩვენი ს.-დემოკრატია სდგას შეურყეველ დოგმატებზე და ევროპის დემოკრატია, თვით სოციალისტებიც კი დაბლა ხრიან სოციალისტურ დროშას თავიანთი ერის საქიროებათა წინაშე. აი მაგალითებიც იმისა, თუ დემოკრატია როგორ უერთდება ხშირად ბურჟუაზიას, როგორ **კომპრომ სამდე** მიჰყავს სოციალისტებიც არსებულს აუცილებლობას...

მოგვებზრდა კიდევ იმის მითითება, თუ რა განაცხადებს ბებელმა, ჟორესმა და სხ. ომის შესახებ. თუ ვინცობაა რომელიმე ჩვენი მეზობელი შემოესია ჩვენს სამშობლოს, მთელი ერი შეისხამს იარაღს და მტერს ერთ ნაბიჯ მიწასაც არ დაუთმობსო, — ასე რომ ამის შესახებ ბაასს არ გავაგრძელებთ. გადავხედოთ სხვა მაგალითებს.

ერთი შეხედვით, ბურჟუაზიულ წარმოებაში, მრეწველობის განვითარებაში, ბურჟუაზიის გაღონიერებაში მუშათა კლასი არ უნდა იყოს იმდენად დაინტერესებული, რომ ჩაერიოს და მისი ქვეყნის ბურჟუაზიას, მის კლასიურ მოპირდაპირეს გვერდში ამოუდგეს და მეორე ქვეყნის, მეორე ერის დემოკრატიას შეეცილოს. ბურჟუაზია საერთოდ მომხრეა ვაჭრობა-მრეწველობაში და მიწადმფლობელნი მეურნეობაში მფარველობითი სისტემისა, პროტექციონიზმისა. *) როდესაც სახელმწიფო საკუთარს

წარმოებას მფარველობას უწევს, ე. ი. გატანას სხვა და სხვა პრემიებით აადვილებს და უცხო ნაწარმოების შემოტანას მაღალი ბაჟით აძნელებს, ამისაგან მხოლოდ მომხმარებელი **ზარალდება**; უკანასკნელი დაინტერესებულია ადგილობრივი ნაწარმოები აქვე დარჩეს, საკუთარ ბაზარზე იაფად (ე. ი. იმ ფასად, როგორც იგი საზღვარ-გარედ იყიდება) და უცხო ნაწარმოები თავისუფლად შემოდიოდეს და თავისუფალ კონკურენციაში იყოს ადგილობრივ ნაწარმოებთან. ამიტომაც დემოკრატია ყოველთვის წინააღმდეგია მფარველობითი სისტემისა, მაგრამ ეხლა საქმეს მეორე მხრიდან შევხედოთ.

როდესაც ამა თუ იმ ერის მრეწველობა, ნაციონალური კაპიტალი, ბურჟუაზია ჯერ კიდევ სუსტია და თავისუფალ კონკურენციაში უფრო ძლიერ მეზობელთან გაიკულიტება, მთავრობა იძულებულია საკუთარ ნაწარმოებს მფარველობა გაუწიოს და ამ უკანასკნელ დროებში თითქმის ყველა ქვეყნის დემოკრატიაც მხარს უჭერს ამ სისტემას. შრომის მფარველი სისტემა, მაგალითად, (Рабочий протекционизм) იმაში გამოიხატება, რომ აქ მუშათა კლასი მხარს უჭერს საბაჟო გადასახადს შემოტანილ უცხო საქონელზე. ეს **თავდაპირველად** სასარგებლოა ნაციონალურ მრეწველობისათვის, კაპიტალისათვის და ბურჟუაზიისათვის, მაგრამ ამავე დროს აქედან სარგებლობას მუშათა კლასიც გამოეღოს და ამ საკუთარ სარგებლობას მაღლა აყენებს მეორე ერის დემოკრატის, მუშათა კლასის ინტერესებზედ. რა სარგებლობა აქვს მუშათა კლასს? ისა, რომ საკუთარი ნაწარმოები ფართო საგარეო ბაზარს პოულობს, წარმოება ფართოვდება, კაპიტალი იზრდება და მუშებიც სამუშაოს შოულობენ და დიდ ხელფასსაც ითხოვენ. ამერიკის შეერთებულ შტატებში მუშათა კლასი მხარს უჭერს ჩინელ მუშებზე ბაჟის დადებას, ე. ი. ამერიკაში მათ შემოსვლას ეწინააღმდეგება. გერმანია ხომ კლასიკური მხარეა მფარველობითი სისტემისა და ს.-დემოკრატიულ სიეზდზე მაინცში სავაჭრო პოლიტიკის შესახებ მომხსენებელმა კალვერმა განაცხადა, რომ იგი არ უარჰყოფს ჩინელ მუშების უფლებათ, მაგრამ უკანასკნელთა მეტოქეობა, მცირე ხელფასის დაკმაყოფილების სახით, თუ სახიფათო იქნება,

*) ბ. არ. ჯა — შვილიც გაკვრით ეხება თავის წერილში „ნაციონალიზმი და ინტერნაციონალიზმი“ ამ საკითხს. მაგრამ ჩვენის აზრით იგი სრულად შეუწყნარებელი აზრისა უოფილა ამ ცნებათა შესახებ. იგი ამბობს: „ბურჟუაზიის პრინციპია თავისუფალი კონკურენცია ეკონომიურ ცხოვრებაში“... ერთი გამარჯვებული პოლიტიკურ ეკონომიაში „პროტექციონიზმი და თავისუფალი კონკურენცია ვისი სასარგებლოა და ვისი პოლიტიკაა, ასე რომ ასეთი გადაწყვეტილი აზრი სრულს წინააღმდეგობას შეცნაურებსათან. ნეტავ, ვაის გამგებნი უნდა იყოს მაგად., გერმანიაში აგრარული პროტექციონიზმი? ან საფრანგეთში, ან რუსეთში ვინ არის დაინტერესებული ამ პოლიტიკით. რა-

ტომ გავიწყდებათ მთავრობის პოლიტიკა მაქრისა ან ნავთის წარმოებაში და ნუ თუ ბურჟუაზია, რუსის მთავრობას ებრძვის: „ნუ კრევი ჩემს საქმეშია?!“

მუშათა კლასი იძულებული იქნება იმაგან თავი დაიცვასო; (იხ. პროფ. ოზეროვის წიგნი „ОСНОВЫ ФИНАНСОВОЙ НАУКИ“). 1898 წ. მუშათა კონგრესზე შტუტგარდტში შიპელმა სთქვა: „მარქსი ამბობდა, პროტექციონიზმი კონსერვატიულია, თავისუფალი ვაჭრობა კი საზოგადოებრივ განვითარებას აჩქარებს და ამიტომ ჩვენ თავისუფალი ვაჭრობის მომხრენი ვართო, მაგრამ ეს მოსაზრება ორმოციან წლებში შემუშავდა; თუ კი არსებულ ურთიერთობას დავაკვირდებით (შეერთებულ შტატებში) თავისუფალი ვაჭრობის მომხრენი ახლა დიდი პლანტატორები, მონების პატრონნი არიან და მფარველობითი სისტემისა კი მუშა ხალხი, და ჩვენ არ შეგვიძლიან თავისუფალი ვაჭრობის პროპაგანდა გავსწიოთ. ს.-დემოკრატიულ პარტიეტაგზე შტუტგარდტში დაადგინეს, რომ გერმანული მრეწველობა **საკმაოდ მოღონიერებულია** და მას მფარველობითი სისტემა აღარ ესაჭიროებაო, ასე რომ მოღონიერებული არ ყოფილიყო, მას მფარველობას გაუწევდნენ.

ავსტრალიის ახალშენებშიაც სადაც ყველა ქვეყანაზე უფრო ძლიერია მუშათა კლასი და მთავრობაც ლიბერალური, იქაც დემოკრატია პროტექციონიზმს ემხრობა, როგორც მრეწველობაში, აგრედვე შრომისათვის.

რალად დაგვიჩივდა ეს მაგალითები? იმად რომ დაგვენახა, თუ რა რთულია ცხოვრება, როგორ გადახლართულია ერთიმეორეში სხვა და სხვა ინტერესები, როგორ ხშირად ერთდება შეუერთებელი და ითიშება განუყოფელი. ბურჟუაზიისა და მუშათა კლასის ინტერესები ის ორი პარალელი ხაზია, რომელიც არასოდეს არ ერთდება, მაგრამ ამავე დროს ისეთი პარალელი ხაზებიც არ არსებობს, რომელიც როდისმე (ВЪ БЕЗКОНЕЧНОСТИ) არ შეხვდეს ერთმანეთს, და აი ხშირად მოწინააღმდეგე კლასები ერთ და იმავე პოზიციაზე დგებიან და მეორე მხრით კიდევ სხვა და სხვა ქვეყნის ერთი და იგივე კლასი ერთი-მეორის საწინააღმდეგოდ მოქმედობს.

რა თქმა უნდა, ქართველებიც ეტრფიან იმ შორეულ იდეალებს; მათაც წარმოდგენილი აქვთ, რამდენადაც ეგ შესაძლებელია, ის სანეტარო დრო, როდესაც ყველა ერთ თავისუფლად შევა იმ უნივერსალურ ოჯახში, რომელსაც კაცობრიობა ეწოდება, იმან იცის რომ კაცთა შორის უნდა განმტკიცდეს სიყვარული და სოლიდარობა და არა დაუნდობელი სისხლსადგრელი ომი, მაგრამ ეს ყო-

ველივე იდეალია, ეს არის ადამიანის „რევოლუციონური მსურს“, მაგრამ ამავე დროს შეუძლებელია დღეს-დღეობით სრულიად თვალს მოვარიდოთ არსებულს კანწყობილებას და იმ შორეულის სასურველს ეს აწმყო ვანაცვალოთ. თუ ეს „მსურს“ არ იქნება შეთანხმებული „რევოლუციონერების“-თან ჩვენ იმ სასურველ მომავალს ვეღარ მოვესწრებით. მაშ, თუ ყოველივე ასეა, როგორც ზევით დავინახეთ, ნუ თუ მართლადაც სრულიად შეუძლებელია „შეთანხმება“, „მორიგება“?!

არსებობს ერთად ერთი, სრულიად მარტივი და სამართლიანი მოთხოვნა ქართველი ერისა, ტერიტორიის შესახებ, რომლის შესრულებაც საბოლოოდ გადასწყვეტს საკითხს. ჩვენ ვიცით, რომ ეს მოთხოვნა კეთილი გულით და ერთი-მეორის პატივისცემით არ დაკმაყოფილდება. ჩვენა გვწამს რომ მის განხორციელებას ძალა უნდა, თანამედროვე კულტურით განმტკიცებული, ძალა არა გულუბრყვილო რწმენაში, არამედ რეალური.

ჩვენს მწერლობაში ხშირად მავან ტერიტორიის ბედი უმრავლესობის პრინციპით სურთ გადასწყვიტონ. რომელი ეროვნებაც იქნება უმრავლესობა. ტერიტორიაც იმისი უნდა იყოსო, მაგრამ პრინციპი უმრავლესობისა ერთობ ცვალებადია. დღეს შეიძლება ერთი ერი შეადგენდეს უმრავლესობას, ხვალ კიდევ სხვა. ამის მაგალითები ბლომად მოიძებნება პრუსიის პოლონეთში; პროფ. ბერნჰარდის გამოანგარიშებით, რალაც 40 წლის განმავლობაში ებრაელები იქ 55%-დან 5%-მდე ჩამოვიდნენ და პოლონელებმა უმრავლესობა შეადგინეს. ან და კიდევ, გავიხსენოთ ირლანდიის გლეხთა ბრძოლა ინგლისელ ლენდლორდებთან. ირლანდიის თითქმის მთელი ტერიტორია უცხო ერის მემამულეებმა ძალით ჩაიგდეს ხელში, მაგრამ იქაც რამოდენიმე წლის ბრძოლის შემდეგ, თანდათან მიწა ისევ ირლანდიელ ფერმერებზე გადადის და კანონმდებლობაც ხელს უწყობს ამ პროცესს (მაგალითად. ცნობილი სამი „ფ“-რის კანონი). თუ ჩვენს ერს კიდევ შერჩენია სასიცოცხლო ძალა, იგი შეიძლება საქართველოს ტერიტორიაზე უმრავლესობა შეადგინოს და კიდევაც თანდათან აშკარავდება ეს ტენდენცია. უმიწა-წყლო სამეგრელო და იმერეთი სხვა და სხვა კუთხისაკენ დაიძრა და როგორ იქნება ამ თავითვე ძალდატანებით მოვუსპოთ საშუალება ბუნებრივ ლტოლვილებას?!

მეორე მხრით, რეფერენდუმით ჰსურთ ამ საკითხის გადაწყვეტა. რეფერენდუმი შეიძლება სა

მართლიანი საშუალება იყოს ზოგიერთ საკითხების გადასაწყვეტად, მაგრამ აწინდელ საქართველოს სახის გამოსარკვევად იმითი ხელმძღვანელობ ცინიზმი იქნებოდა და მეტი არაფერი: მოახდინეთ რეფერენდუმი დღეს თბილისში და ხმის დიდი უმეტესობით გამოჩნდება, რომ თბილისი სომხებისაა და არა ქართველთა დედა-ქალაქი.

ჩვენის აზრით, არის ერთი საშუალება, რომელიც სამართლიანად გადასწყვეტს ამ საკითხს. კავკასიაში ქართულ ტერიტორიად უნდა აღიარებულ იქმნას მხოლოდ ის ტერიტორია, რომელიც ეჭირა საქართველოს სახელმწიფოს, როდესაც იგი ამ ასი წლის წინად რუსეთის სახელმწიფოს დაუკავშირდა. *)

კარგი, მაგრამ რა ეშველება იმ უმცირესობათ, რომელნიც ამ ქართველთა ტერიტორიაზე მოჰყვება? ერთი რომ, გარანტია მათი უზრუნველყოფისა მთელი წარსული ისტორიაა საქართველოსი, სადაც საარაკო თავისუფლება არსებობდა უცხო ელემენტთა ყოველა მხრით; ამას განცვიფრებით აღნიშნავენ ევროპიელი მოგზაურნიც ძველ საქართველოში და ამას ვერც ის ერნი უარჰყოფენ. რომელნიც უმცირესობას შეადგენდნენ.

მეორე მხრით კიდევ, თუ საქართველო იმდენად გაღონიერდება, რომ როდისმე თითონ გადაიქცევა მზავრელად, აი მაშინ გამოუჩნდება ნიადაგი სოციალისტურ იდეალებს, მაშინ გამოვლენ სოციალისტური ჯგუფები და აღაგმავენ თავგასულ ერს. მაშინ სწორედ უნდა განხორციელდეს ჩვენი სოციალისტურ პარტიათა პროგრამაში აღნიშნული გარანტიები უმცირესობის დაცვისა. სანამდის კი რომელიმე ერი დაჩაგრულია, სანამდის ყოველი მხრიდან მას გაქრობას უქადიან, მას უფლება აქვს თავი დაიცივას.

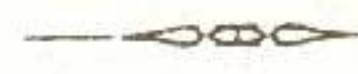
რაკი ქვეყანაზე ვინმე იშვა, იქნება იგი უბრალო მდილი თუ თვით ბუნების გვირგვინი,

*) იხ. 24 ივლისის 1783 წლის ტრაქტატი რუსეთსა და საქართველოს შორის, სადაც კატორიკ მკარე აღუთქვამს: „содержаніе цѣлости настоящихъ владѣній паря Ираклія, предполагая распространить таковое ручательство и на такія владѣнія, кои въ теченіе времени, по обстоятелствамъ, пріобрѣтены и прочнымъ образомъ за нимъ утверждены будутъ“.

ადამიანი, იგი ამით იძულებულია თავი დაიცივას და რაც შეიძლება მეტი ბედნიერება მოიპოვოს; ამ გზას ვერც ერი აუხვევსო, ვერც ამბობდა... ნოე ჟორდანიას 1900 წლის „კვლევათა“ პატარა პასუხში დიდ საკითხზე“. შიზლიჩიძე

ოცდაშვიდი საუკუნის განმავლობაში ქართველი ერი უკან-უკან იხევდა და აჰა, იგი გაუვალ ხევში მოემწყვდა! კიდევ დახვევა შეუძლებელია, და იგი იძულებულია ისევ გაიმეოროს მისი სასიცოცხლო ლოზუნგი: „ან გამარჯვება და ან სიკვდილი!“

ს. დადიანი.

სიღნაღის ბანკი

გაზეთ „ხმა კახეთისაში“ ბ-ნი ფარხანელი ეხება სიღნაღის ბანკის მხურაცლებს კახეთში და შემდეგ სურათს გვსხატავს:

პირველად, როდესაც ბანკმა მოქმედება დაიწყო მას ჰქონდა მარტო 6610 მ. სამუშაო თანხა. ამ პატარა თანხით, დაწყებული საქმე უკვე საკმარისად გაიზარდა. 1913 წ. 1 იანვარს უკვე 366 წევრი იყო 23, 830 მ. ძირითადი თანხით. ამ წლის განმავლობაში 277 წევრი მოემატა და 1 იანვ. 1914 წ. უკვე 642 წევრი გახდა 40.290 მ. ძირითადი თანხით. აღსანიშნავია ის კარგი მხარე, რომ წევრთა შორის მომეტებული ნაწილი სოფლის მეურნენი და ვაჭრები არიან.

მარტო ძირითადი თანხის ზრდა საკმარისი არ არის. ეს ფული რასაკვირველია ვერ დააკმაყოფილებდა ყველა წევრს, ამიტომ ბანკი სკდილობდა მიეზიდნა სხვა თანხებიც. ესეც ბანკმა პირნათლად შეასრულა. 1 იანვ. 1913 წ. ბანკში შეტანილი თანხები იყო სულ 28968 მ. 36 კ. წლის განმავლობაში კი ეს თანხა თითქმის ერთი სამად გაიზარდა და 1 იანვ. 1914 წ. ასეთი თანხები უკვე 73.413 მ. 74 კ. უდრიდა. ეს ციფრები ჩვენ ნათლად გვიმტკიცებენ, რომ ბანკის ნდობა დღითი დღე იზრდება საზოგადოებაში და უკვე მომეტებულ ნაწილს ადგილობრივ მცხოვრებთა, ვისაც კი თავისუფალი თანხები მოეპოვება, ბანკში შემოაქვს შესანახად. გარდა ამისა, მომავალში სრული იმედი შეგვიძლიან ვიქონიოთ, რომ ეს ბანკი ჩვენ მახრაში ყველა გაფანტულ თავისუფალ თანხებს

ს. ჯ.

მოუყრის თავს და ჩვენი წარმოების ასაყვავებლად დაატრიალებს. ჯერ კიდევ ბევრს ჩვენგანს ვერ შეუგნია ბანკის მნიშვნელობა და ვერ აღჭურვილა მისდამი ნდობით, რის გამო თავისუფალი თანხა, ან თვისი შენახულება მიაქვს სხვა კასებში შესანახად, სადაც სულ მცირედ სარგებელს იღებს (2 3 კაპ.) და საიდანაც ეს თანხა შეიძლება სულ სხვის წარმოებას მოხმარდეს. აქამდინ, არა გვქონდა ქიზიყ-კახეთში საკუთარი ბანკი, თავისუფალ თანხის პატრონს სხვა გზა არა ჰქონდა, ეხლა კი ყველას შეუძლიან თავისი ფული შეინახოს ჩვენს საკუთარ ბანკში, სადაც ორჯერ და სამჯერ მეტს სარგებელსაც მიიღებს, და გარდა ამისა ეს ფული ჩვენივე ხალხის საქმეში და მის სასარგებლოდ დატრიალდება. ფულის დაკარგვის შიში კი არა დროს არ შეიძლება, რადგანაც აქ ერთი და ორი არ არის პასუხის მგებელი, არამედ 642 წევრი (ეს რიცხვი სულ მუდამ იზრდება) რომელნიც 201,450 მ. აგებენ პასუხს (პასუხის მგებლობაც თანდათან იზრდება).

ძირითადი თანხის და შესანახად შეტანილ ფულის გარდა სილ. საურთი-ერთო ნდობის ბანკს ჰქონდა გახსნილი 10,000 მ. ნდობა სახელმწიფო ბანკში, და 20000 მ. სხვა ბანკებში. აი ეს თანხები, რომელნიც სულ შეადგენენ 143.703 მ., ბანკმა დაატრიალა ჩვენი ხალხის მეურნეობაში. იანვ. 1-ს 1914 წ. სულ გაცემულია ვექსილებით და დაგირავებულ ფასიან ქაღალდებში 122,697 მ. ამ გვარი მოქმედებით ბანკმა მრავალ ჩვენს სოფლის მეურნეს და ვაჭარს ხელი შეუწყო თავის წარმოების გაუმჯობესებაში, მრავალი დაიხსნა ჩარჩ-მოვაზ-შეების შეუზრალელებელ კლანჭებისაგან. ჩარჩ-მოვაზ-შეებს უკვე აღარაფინ აძლევს ძველებურად უსახ-ღვრო სარგებელს და იძულებულნი არიან ან ბანკში შეინახონ ფული, ან ნაკლებ სარგებელს დასთანახმდნენ. იმათ კი, ვისაც შესანახად ჰქონდათ ბანკში ფული, საკმარისი სარგებელი მიიღეს 1913 წლის განმავლობაში 3.097 მ. 62 კ. სარგებელი ფულის შემნახველებმა. გარდა ამისა ბანკმა დაჰფარა ყველა თავისი ხარჯი (4.910 მ. 93 კ.) და წმინდა მოგება დარჩა 2,503 მ. 52 კ. წესდების ძალით ეს მოგება შეიძლება განაწილდეს წევრთა შორის და შეიძლება წევრებმა მოახმარონ ეს თანხა რაიმე სასარგებლო საქმეს. თვითეულს წევრს იმდენი საგრძნობელი თანხა არა შეხვდება; ეს ერთიანი თანხა კი შეიძლება ისევ საზოგადოების სასარგებლოდ ბანკსავე მოახმარონ. ბანკი დღითი დღე

ვითარდება და მოკლე ხანში აუცილებლივ დასჭირდება მას საკუთარი შენობა, რომელიც შეიძლება ისე მოეწყოს, როგორსაც საქმის გარემოება მოითხოვს. ამიტომ წევრები უფრო უნდა იზრდებიან, თუ წმინდა მოგებას გადასდებენ ბანკისთვის საკუთარ შენობის ასაგებად. ამით ბანკი კიდევ ერთ საუკეთესო ნაბიჯს გადასდგავს და უფრო მეტს ნდობას დაიმსახურებს ხალხშიაც და სხვა დიდ ბანკებშიაც, რადგანაც ხშირად ბევრისთვის საქმის გარეგნული ვითარება უფრო დიდ მნიშვნელოვანია.

რაც შეეხება ბანკის მომავალს, სრული იმედით უნდა ვიქონიოთ, რომ მისი საქმეები უფრო და უფრო გაფართოვდებიან. თუ ამ პატარა ხნის განმავლობაში პირდაპირ მოლოდინს გადააჭარბა, შემდეგში ეს ბანკი გახდება ერთად ერთ დაწესებულებად ქიზიყ-კახეთში სადაც შევკოვდება ჩვენი ხალხის შენახულობა და საიდანაც შეუწყვეტელ წყაროსავით დაიწყებს დენას საწარმოვო თანხა, ჩვენი ტურფა ქვეყნის ასაყვავებლად. ჯერ კიდევ ბევრი რამ აქვს ჩვენ ბანკს გასაკეთებელი. ყველაზე უსაჭიროესი მათ შორის ჩვენი მევენახეობის, წვრილ ვაჭრების, მეთამბაქოე, მეცხვარეების და სხვა მწარმოებელის წვრილ შუამავალ აგენტებისაგან დახსნა და მათი წარმოების გაუმჯობესობაა. ამას კი მხოლოდ მაშინ შესძლებს ჩვენი ბანკი, როდესაც საკმარისი თანხა მოგროვდება და, როდესაც ჩვენი ყოველგვარი მწარმოებლები მჭიდროდ შეკავშირდებიან და ყოველივე დამოკიდებულობას ჩვენს ბანკთან იქონიებენ და სხვა კერძო შუამავლებს ჩამოჰშორდებიან.

კიდევ ვიმედოვნებთ, რომ ჩვენი ხალხი შეიგნებს ბანკის ფრიად სასარგებლო მოქმედებას და თავის შენახულობას კერძო პირებს და კასებს კი არ ჩაუგდება ხელში, არამედ შეინახავს თავისივე საკუთარ ბანკში, საიდანაც მომეტებულ სარგებელსაც მიიღებს და სამშობლო მხარის წარმოებასაც წინ წასწევს.

უმაღურობა, უგიცობა, თუ ორივე ერთად?!

ქართული
წიგლისათვის

(წერილი ფოთიდან)

„ქაჩალო, ვინ გაძულს? — თავის დამბანელიო.
ობოლო, ვის მოჰკლავ? — ვინც გამოშარდაო.“

ამ ბოლო დროს ფოთელმა კორესპოდენტებმა და იმათმა ამაყად დამყოლმა პრესამ ბ-ნის ნ. ნიკოლაძის მოღვაწეობა, როგორც ქალაქის თავისა, მათის კეუით, ძნად გაშალეს, გაღეწეს და კიდევაც ანიავებენ... ანიავებენ და ამ მოღვაწეობის ყოველსავე სხვილსა და წვლილს აღმა ქარს აძლევენ და დაღმა წყალს; თითქო ბ-ნის ნიკოლაძის საქმიანობაში აღარა იყოს რა ნაყოფიერი, სასარგებლო და თვალსაჩინო; თითქო ნიკოლაძის დამსახურება ფოთის წინაშე ისე ფუქსავატი და უმნიშვნელო იყოს, რომ ერთი სულის შებერვით შეიძლებოდეს იმისი გაქრობა და გაცამტვერება. აღმაშფოთებელია ასეთი უმაღურობა, თუ ის განგებ და შეგნებულად ხდება, დამაღონებელი და სამწუხაროა, თუ ის უცილობითა და წინდაუხედობით არის გამოწვეული. ხოლო ორივე შემთხვევაში სრულიად შეუწყნარებელი და დაუმსახურებელია.

ბ-ნ. ნიკოლაძეს წელს უსრულდება ოცი წელიწადი, რაც ის ფოთის მოურაობას ეწევა და, იმის მაგივრად, რომ ეს ხანგრძლივი და ბარაქიანი სამსახური ღირსეულად დაუმაღლონ და დაუფასონ, მისდგომიან და ათრევენ. მერე რა საბუთითაო? იკითხავთ თქვენ. იმ საბუთით რასაც მტყუანის ავლა-დიდება შეადგენს. საბუთი მტყუანისა კი, ჟანჯაკ რუსოს თქმით, — ლანძღვა გინებაა. დიახ, იგინებიან, ილანძღებიან და, ასე გასინჯეთ იმუქრებიან კიდევ და ჰგონიათ, რომ კრიტიკას სწერენ და საქმეს აკეთებენ. დავიწყებიათ რომ ასეთმა უტიფარმა კრიტიკამ და გველურმა სისინმა, ჩვენდა სამწუხაროდ და სავალალოდ, წიწისურის ტრაგედიამდე მიგვიყვანა... მადა განდიდებისა, თუ სიბრმავე პირადი ანგარიშებისა ისე გასჯდომიათ ძვალსა და რბილში, ისე დამთვრალან ამ საბედისწერო სენით, რომ სწორედ იმ საარაკო გმირებს მოგაგონებთ, რომლებზედაც დიდებულმა ფადე-მაჰმა ვეზირის რჩევით ღვინის სასწაულთ-მოქმედი გავლენა სცადა. ბრძმებს თვალები აღახედა, საპყრები ფალავნებად გამოდიან და ღატაკნი სისხლის ფასს იძლევიან; მადლობა ღმერთს, შედარებით დაწყნარებული დროა, თორემ

ამ განდიდების სენითა და პირადი ანგარიშებით დამთვრალთა ღალადით რომ იზომ-იწონებოდეს ბ. ნიკოლაძის მოღვაწეობა, იმის მტერი და ავი, ახლა ცოცხალიც აღარ იქნებოდა.

ნიკოლაძე გამოჰყავთ მოღალატედ ქალაქისა და მოქალაქეთა წინაშე, გამოჰყავთ მოღალატედ მუშების და იმათი ინტერესების წინაშე. ამასთანავე ტეხნიკის თანახმად მოწყობილ-მოგვარებულ ნავთსადგური ღალატი ყოფილა თურმე ქალაქისა და მოქალაქეთათვის. აღებ-მიცემობის გაძლიერება და მსხვილი კაპიტალის დატრიალება ჩვენში ყელის გამოქრათ თურმე მუშათა ინტერესებისათვის.

ყველა ეს უსიამოვნება, ყველა ეს აურ-ზაური და ორონ-ტრიალი, რაც ნიკოლაძის გარშემო არის ატეხილი, ელევატორიდგან მომდინარეობს. გამიგონია და როგორც წამიკითხავს, ევროპისა და ამერიკის სანავთსადგურო ქალაქებში ერთი და ორი კი არა, რამდენიმე ელევატორი მუშაობს თურმე, მაგრამ არ გამიგონია და არც წამიკითხავს, რომ ელევატორების აღშენების მეთაურნი სადმე და ოდესმე ან მოქალაქეებს, ან მუშებს მოღალატებად გამოეცხადებიოთ და ჯვარზე გაეკრათ.

ბ-ნ ნიკოლაძეს ჩემი გამოსარჩლება არ ესაქიროება. ნიკოლაძის პიროვნება, იმისი პირადი წყენა თუ სიამოვნება კი არ არის ამ შემთხვევაში საინტერესო, არამედ ის საკითხი, თუ რამდენად და რანაირად ფასდება ჩვენში საზოგადო მოღვაწეობა. „უკეთუ ნედლსა ხესა ეგრე უყვეს, ხმელსა რამე ეყოს?“ თუ ნიკოლაძის ნაყოფიერი მოღვაწეობა, როგორც ფოთის ქალაქის თავისა, აგრე წყალ-წალეზულად და ყბად ასაღებად შესაძლოა გაჰხადონ, წვრილ ფენა გამრჯელთა შრომას ხომ არავითარი ფასი და მნიშვნელობა არ უნდა ჰქონდეს!

კეთილ-სინდისიერი და პირუთვნელი კრიტიკა ყოველ საქმეში სასარგებლოა, საზოგადო სიკეთით გამსჭვალული ოპოზიცია ყოველ დაწესებულებაში სასურველია, მაგრამ როცა კრიტიკა კეთილ სინდისიერობას გაურბის, როცა ოპოზიციას პირადი ანგარიშები და საკუთარი მუცლის ტკივილი ასულ-

დგმულებს, მაშინ ამისთანა კრიტიკისაც და ოპოზიციისაც წინ წყალი უკან მეწყერი, რომ ვუსურვოთ დანაშაულად არ უნდა ჩავვეთვალოს.

ხოლო ნიკოლაძის წინააღმდეგ ამ უამად გაჩაღებული ეგრედ წოდებული კრიტიკაცა და ოპოზიციაც რომ სწორედ ესეთია, ამას შემდეგ წერილში დავასაბუთებთ, თუ, რა თქმა უნდა, მეც ქვეყნის მოღალატედ არ გამომაცხადეს და ანდერძი არ ამიგეს.

გარეშე.

ს ა გ ა ლ ო ბ ე ლ ნ ი

რაბინდრანათ ტაგორისა

თარგმანი გერმანულით

ერთ დღეს მოვიდნენ ჩემს ბინაზე და იძახდნენ: „ჩვენ მხოლოდ მცირე, სულ ზაწაწა ადგილი გვსურსო. ჩვენ შეგეწევით შენს დიერის ზატივის აღარ სცემდეო“. შემდეგ მიიღეს მათ ადგილი ერთ-ერთ კუთხეში და დასხდნენ მუდროდ, მოკრძალებით და დარსეულად. მაგრამ იმ დამის სიბნელეში ვზოკე, თუ როგორ გამაწვევტინეს უვირილითა წმინდა ღვთისა და უწმინდურის სინარბითა ღვთის სამსხვერპლოდანი მსხვერპლი გაგლიჯეს.

სადაც უშიშრად არის სული, თავს მალდა სწყევნ, სადაც შეგნება და ცოდნაა თავისუფალი, სადაც სოფელი სახლის მალდა ზღუდეებისგან არ დამსხვრეულა ხამტეცებად, სად სიტყვა მარად სიმართლიდან მომდინარეობს, სად აზრას წყარო ჩვეულების მშრალსა, მწირ მტკერში თვის გზას არ ჰკარგავს, სად სული შენგან იმალება რათა აღიდრას შემდეგ ფიქროთათვის, მოძრაობისთვის— ამ თავისუფალ ცასთან მომეც ნება, მამაო, ჩემი ქვეყანა გამოვაფხაზლო!

ჩემი ღვთისა, მეუფეო ეს არის შენდა: ჩასწვდი წყურვილსა გოლისასა თვით საფუძვლამდე.

მომეც მე ძალი, რათა ზრუნვა და სიხარული ვზიდო მსუბუქად.

მომეც მე ძალი, რათა უამსა სამსახურისას ვყო ჩემი გულის სიუვარული ხეოფიური.

მომეც მე ძალი, რათა მკლავნი ძირს არ დაუშვა და მუხლი ჩემი უხეშ ძალას არ მოეუყარო.

მომეც მე ძალი ჩემის სულის ადსამაღლებლად აწ არსებულის უოგედლიურ წვრილმანბანზე.

და მომეც ძალი, რომ შენს ნებას თვით შენი ძალი შენ ერთს მოგაკო სიუვარულით.

ფიქრობდი, ვზოკა დასასრულა ჩემმა მკლავრობამ ჩემის შეძლების უკანასკნელს ფარგალ საზღვრამდე— ვითომც ბიდიკი ჩემს წინაშე დახმული იყო და საზრდო ჩემი მომავლისთვის გამოლეული. ვითომც დრო ჩემი დამდგარიყო, რათა შეპოვნა იღუბლების კალთის ქვეშე მე საფარველი, მაგრამ რას ვხედავ: შენმა ნებამ, შენმა სურვილმა არ უწყის ჩემდა არც საზღვარი, არც დასასრული, უპითუ ძველი სიტყვა ამ ჩემს ბაკეზე კვდება, უმაღ ადმიჭხეთქს ამ გულიდან ახალი ჰანგი და სადაც ჩემი ძველი კვალი დაკარგულია, იქ უამა ჩნდება სულ ახალი ქვეყანა თავისის საკვირველობით და მშვენიერის მომხიბლველობით.

რას გოლი დაშკეს, გრძობა მასში ამოიფიტოს, მამინ წყალობის წვიმაცვრებით გარდმომევიანე.

რას მოკრძალება წარბოცოს ჩემის ცხოვრებით, მამინ გალობის ქარიშხალით გარდმომევიანე.

რას შრომა ჩემ წინ აღიშართას აურზაურით და მან მომწვევტოს შენს იღუმალს, გადაღმა მხარეს, გარდმომევიანე მუდროების უფალა ჩემო, შენის სიმშვიდით ჩემის გულის განსასვენებლად.

რას მწირი გოლი დამიმდაბლდექ, ბნელს მოემწვევდი-ჩემო მეუფეო, ზღუდე ჩემი შემთამტვრე [ოს, და მომევიანე კვლავ მეფურის ბრწეინვალებითა.

რას ჩემი სული დაბრმავოს ვნებითა ლტოლვამ, გარკმობიციას მაცდურობით, მტვრითა და ჭუჭყით, ჰოი წმინდაო და ფხიზელა ჩემო დარჯო, გარდმომევიანე ელვითა და ჭექა-ქუხილით!

სად იმყოფები, სიუვარული, უოვლის გადაღმა? ჩრდილში იმალავ შენს არსებას და აღარ ჩნდები? შენ ხელსა ტკრავენ, გიშორებენ და გვერდს გიხვევენ

და განაკრძობენ სიარულსა გზითა მტვრიანით,
თითქოს შენ მათთვის, საუვარედო, არაა იყო!

ჟამსა შიშისა შე აქ გიციდი და მოწყალებას
შენის გოლისთვის გამგელეთ შორის მიმთვარიკებ.
იღებენ ერთი ერთმანეთზე სურნელ ევაგილებს
ჩემი კალათა ერთიანად დატარიელდა.

წარილტვო დილა და წარილტვო უკვე შუადღე.
საღამოს ბინდზე დაძინებდა თვალნი თუღუმიცა.
ადამიანნი მიმოდინ და დამცქერაინ,
იღიპებიან და სირცხვილით მივსებენ გოლისა.
ვზივარ ვით ქალი მათხოვარი, სახეს ვაფარავ
და როს მკითხავენ „რა მაკლავ“, დაბლა მხრი თვალებს.
ბასუსს არ ვაძლევ.

ო, როგორ ძაღმძის გაუშუადავს, რომ შენ ერთს გიც-
რომ შენ აღმითქვი მოყვინება და ჩემთან მოსვლა? [დი,
ან ვით შეუძლებდი სირცხვილის წინ შე განმეშარტნა
თუ ვით ვარჯარებ საქარწინოდ ამ სიღარობეს.
ამ სიამაუეს ვფარავ გოლის საიდუმლოში.

ვზივარ ბაღახში და ვოცნებობ შენის მოვლუხის
ახსნდევლად გაბრწინებალელ ელვისგან ცაზე
ირგვლივ ხათდება. თქრას ფრთანი შენს ეტლს ამკობენ
ოდეს გხედავენ გამომხტარსა შენის საჯდომით.
ება დაღებულნი განცვაურებით იმზირებინ,
რომ შე ნაკვიდან და მტვრისგან ასე მამაღლებ
და ბინას მადლევ შე შენს გუნრდით დასამკვიდრებლად.
ლატაკი ქალი მათხოვარი ვართთა სიამაუით
და მოკრძალებით, ვით გაზაფხულის ქარიშხლისგან
თრთის და ცახცახებს აზიზი და ხორჩი არსიკა.

მაგრამ დრო მიჰქრის. ხმაურობა არ ისმის კიდევ
ეტლის თვლებისა. ხალხის გროვა ჩემს წინ განგაშებს.
ნუ თუ ეს შენ ხარ ჩრდილ ქვეშე რომ სდგებხარ მდუმარე
უკვლა მათ უკან, უკვლა არსთა გადაღმა მხარეს?
მხოლოდ შე მარტო გელოდები და მწარედ მოვსთქვამ
და ამ ჩემს გოლსა მეოფე უღონოდ ამო ღტოფავით.

დილით ჩურჩული გავიგობე ჩელტაღლებისა.
მხოლოდ შე და შენ ხავით უნდა ცურვა დაგვეწყო
და არც ერთ ქვეუნიას სულს არ უნდა სცოდნოდა ჩვენი
მოგზაურობის არც მიზანი და არცა გეზი,
თუ სად მივცურავთ, რომელ მხარეს, რომელ ღტოფავისკენ.

უსახდვრო ზღვაში შენს მდუმარე და მამრიალე
დიმილთან ერთად ხმა მწუბრობობად გარდმოითრქვევა

ჩემი გალობა, როგორც ღელვა თავისუფალი,
თავისუფალი უაველ სიტუვის ბორკილისაგან.
განა ჯერ ჟამი არ დამდგარა? განა უკვე
რამ სამუშაო გამომიჩნდა შესასრულებლად?
ჭხედავ, ბინდ-ბუნდი ეფინება ირგვლივ ნაზირებს,
მომაკვდავ სხივში დაფრინავენ ზღვის ფირფიტები,
თავის ბუდისკენ ფრთათა რხევით ეშურებინ.

ვინ იცის, როდის იხსნას თავი ბორკილებიდან
და იკი ნაკვი, ვით ციმციმი უკანასკნელი,
ვით მონარხარე, ნაზი სხივი ჩამავალ მზისა,
შეცურდე, ზღვაში, ჩამალს დამის წყვდიაღში.

ეს არის ჩემი სიხარული და აღტაცება,
რომ ვიდგე გზაზე, ვიღარაჯო, შენ მოგელოდე
იმ ადგილს, სადაც ბნელ აზრდილსა ჭიანჭავს სინათლე
და წვიმა მოდის გაზაფხულის გაღვიძებისგან.

ვზივარ ჭიშკრის წინ თვით დილიდან შებინდებამდე
და ვიცი, უცბად სანეტარო წუთი დადგება,
ოდეს ვიქმნები ტკბილ-მტანჯველი ღელვით ადგსილი.

არ ვიცი, მარად თანდათან რომ მიხსლოვლები,
რომელ შორეულ დრო-ჟამიდან მოსდინარ ჩემკენ
ჩემს შესახვედრად.
არც მზეს, არც ვარსკვლას არც ხმელეთს არ შეუძლიან
სამარადისოდ გეოს უჩინარად, ო, საუვარედო!

სანდრო შანშიაშვილი.

ჩვენი განსაცდელი დღეს არის!

ბევრნი ვერც კი ვხედავთ, რა უბედურს მდგო-
მარეობაში ვართ დღეს ქართველობა. თითქმის ნა-
ხევარი საქართველო უცხო ტომებმა აავსეს და ჩვე-
ნი კვალი ამოავდეს: სად არის დღეს ქართველი
ტაშირს, აბოცს, ყაიყულში, ან თუნდ თრიალეთ-
ახალქალაქის მხარეს: ეს მხარე ნელ-ნელა დაიკავეს
ოსმალეთიდან გადმოსულ გადმოპარულმა უცხო
ერებმა და უმწეოდ დარჩენილი ადგილობრივი ქარ-
თველობა ან გადაგვარდა ან გადასახლდა—გადეი-
კარგა. სულ რამდენ-მე ათი წელიწადია, რაც ყა-

ზახის და ბორჩალოს მახრები და მანგლისის მხარე სავესე იყო ქართველობით და აქ მძლავრად სცემდა ქართული ეროვნული მაჯა, სდულდა და გადმო-დულდა ქართული კულტურა—დღეს ეს დიდი და მდიდარი ქვეყანა უკვე სხვის ხელშია,—უცხო მოდ-გმის, უცხო სარწმუნოების ხალხმა დაიჭირა—ზოგი თვალთმაქცობით, ზოგიც ფულით და ძალმომრეო-ბით; ქართველობა ამ მხარეში ძლიერს ბეუტავს აქა-იქ, უმეტესობა გასომხდა (რადგან ქართველ მღვდლებს არ უგზავნიდა სას. მთავრობა და ამის გამო სომხის ტერტერები ნათლავდნენ და ასომხე-ბდნენ), ზოგიც გამაჰმადიანდა და სადაც ამას წინ ქართული ქადაგება ჰქუხდა საეპისკოპოსო საწინამ-ძღვრო კათედრებიდან (ბოლნელი, ახტალელი, დმანე-ლი, წალკელი, ანელი, კარელი, ფატარელი) დღეს თითქმის არ ისმის ქართული წირვა ლოცვა. საქარ-თველოდან მოგლეჯილი და ძალად გაოსმალებული მესხეთი, ტაოკლარჯ-ქან-აქარ-ები თანდათან ივსე-ბა ჩვენის ეროვნების მტრებით და ამათ თვალთ-მაქცურ მახეებში ჩავარდნილნი, ივიწყებენ თავის ეროვნებას, ქართულ ენას, სტოვებენ ქართულ ზნე-ჩვეულებას, ძველ რაინდობას, გვიძულებენ, გვშორდებიან, გადაგვარების გზაზე დამდგარან.

როდესაც, 1878 წელს, რუსეთის ძლიერებამ ეს საქართველოს მარჯვენა შემოგვიერთა, ჩვენს სი-ხარულს საზღვარი არა ჰქონდა, გული ათასნაირ იმედებით აგვევსო .. ნამდვილად კი რა მოხდა? - ის მოხდა, რომ სანამ ჩვენ თვალს გავახელდით, ეს ქვეყანა კიდევ გაავსეს მეჯღანუაშვილებმა და თავისი ქსელები გააბეს. დაჰყარეს ხმა, რომ ვინც ოსმალეთში გადასვლას ვერ მოასწრებს მთავრობა ყველას გაარუსებსო, ძალად გააქრისტიანებენო, ამოსწყვეტენ ან გააღარიბებენო. რამდენიმედ განარ-თლდა მეჯღანუაშვილების წინასწარმეტყველება: ქართველ ოსმალეებმა მართლა საკუთარის თვალით დაინახეს, რომ ახალ ქვეყანაში ახალ შესული ჩი-ნოვნიკები, მეჯღანუაშვილის ნათესავეები ან მათივე თანამოაზრენი, მეტისმეტ სიმკაცრეს იჩენენ. დაურ-თბა ოსმალთა—ქართველი, ჩალის ფასად ჰყიდდნენ თვით მეჯღანუაშვილებზე მამულ-დედულებს და წყევლა-კრულით გარბოდნენ ოსმალეთში მაჰა-ჯირად. განახევრდა ოსმალთს ქართველობა, გალა-ტაკდნენ ისინიც ვინც დარჩა; მეჯღანუაშვილებს დარჩათ რაც შეუგნებელ ოსმალ-ქართველს ხელი-დან გაუვარდათ, ფესვი გაიდგა ამ ახალ თესლმა და გამრავლდა; ამათვე ბევრგან დაიჭირეს ქართველ

კულტურის დიადი ნაშთები, ქართულ წარწერებს შლიდნენ დიდებულ ტაძრების კედლებიდან...

ყველამ ვიცით, თუ რა ღვაწლი მიუძღვის ქართველ კათოლიკებს ჩვენი სამშობლოს წინ, მა-გრამ სად არიან დღეს ქართველი კათოლიკეები? სად გაჰქრნენ ეს ჩვენი ნასწავლი და კულტურული ძმები? დღეს სულ რამდენიმე გმირი მოსტირის იმას, რომ სომხებმა ათასნაირ ხერხებით თვით ბიუროკრატია დაიყოლიეს, ეს ჩვენი სახელოვანი ძმები მოგვეწყვი-ტეს და „სომხის კათოლიკეებში“ ჩაარცხვინეს, ქართული ტიბიკონი გააუქმეს და სომხური წიგნე-ბი ძალად ჩააჩენეს იმ ქართველებს, რომელთაც სომხურის „ინჩიც“ არ გაეგებათ, ადამიანური უფ-ლება წავგართვეს და სომხის ტერტერებს დაგვიმო-ნავეს იმისთანა თავდადებულ ქართველ-კათოლიკე-ნი, რომელთაც წარმოგვიშვეს სახელოვანი გმი-რები: ზუბალაშვილები, თამარაშვილები და სხ. ერთი მუქა ქართველ-კათოლიკობა და („ძმობა“) სასიკვდილოდ იბრძვის, რომ ქართველობას კვლავ მოუპოვოს დაკარგული ქართული ტიბიკონი, მა-გრამ სომხობამ რა დაინახა, ქართველობა იღვიძე-სო, გააორკეცა მეჯღანუაშვილოური ხერხები და, როგორც „სახალხო გაზეთის“ წერილი (№ 1123) გვაცნობებს, თვით რომის პაპი შეუშინებიათ ასეთის მუქარით: „თუ ქართული ტიბიკონი შეგიწყ-ნარება, სისხლი დაიღვრება“. გასჭრა მუქარამ ქართულ ტიბიკონის შექმნის დასაკანონებლად აღებული კალამი რომის პაპმა ისევ ძირს დადო... ამნაირად ჩვენის მოძმეების ძალად გასომხება ძალა-შივე რჩება; როდემდის? ეს რომ სომხებისთვის გვექმნა, ქვეყანას ააყვირებდნენ, რას არ ჩაიდენ-დნენ!? ჩვენ კი—სულ ძილი, ძილი, როდის გვეღირ-სოს გამოღვიძება“... ნუ თუ ძილშივე გამოგვაცლი-ან მეჯღანუაშვილები ქართველობას, როგორც შეუნიშნავად გამოგვაცალეს მესხეთ-ტაო-კლარჯეთ-ბორჩალოს მხარე და იჭაური ისტორიული ნაშთე-ბი?

დღეს ხომ საქმე იქამდინაც მისულა, რომ მთელს ან უმეტესს მის ნაწილს სომხის გუბერნიას უერთებენ და ამის შემდეგ ხომ უფრო ადვილად გადაავარებენ იმ ნატამალსაც ქართველობისას, რომელსაც ჯერ კიდევ შერჩენია ჩვენი ენა, გა-სომხებენ ან გაამეჯღანუაშვილებენ... ამის შემდეგ ხომ ახალ ტალღასაც უნდა ველოდეთ ოსმალეთი-დან სომხობისას (გაავტონომებულებისას), რომელიც საბოლოოდ მოსპობს ქართველთ ნაშთს ამ ქვეყნე-ბში.

ჩვენ ხომ ყველამ ვნახეთ, როგორ ამოაგდო სოლოლაკელთ კამპანიამ ჩვენს დედა-ქალაქში ქართველი კინტო, ეს თავისებური რაინდი ხალხი და მის მაგიერ დაასახლა მეჯღანუაშვილები... ამასაც ხომ ყველანი ვხედავთ, რომ მთელი მართვა-გამგეობა თბილისისა სოლოლაკელ კამპანიამ ხელში ჩაიგდო და ქართველობა განსდევნა. ეს პოლიტიკა ხომ სამაზრო ქალაქებში იმარჯვებს ჩვენ თვალწინ. „ატუტუც ვრაცებს“ ასე გვებოდიშებიან: უკაცრავად, კნიაზჯან, „აშიბკაში მოვედით“, შემდეგს არჩევანში სულ თქვენიანებს ავირჩევთო... ჩვენც ხომ მეტი არ გვინდა!..

რა ხერხებით მეჯღანუაშვილები ხელიდან გვაცლიან მამულ-დედულებს, ან ნაჭირნახულევ პურ-ღვინოს, ამაზე იმდენი დაიწერა, რომ მოგწყინდებათ კიდევ ამაზე ლაპარაკი. რა სისწრაფით იზრდება ტერტერების წყალობით და მათის ქადაგებით (იხ. შარშანწინდელი „ქართლი“) მეჯღანუაშვილების ბანაკები შიგ ქართლ-კახეთის სოფლებში, ამას ისიც საკმაოდ ახასიათებს, რომ მათმა მეცნიერებმა კიდევ გამოაცხადეს, რომ საქართველოს ან ივერიის ძველი საზღვრები მარტო „იმერეთიაო“: იმერეთი ფილოლოგიურ მეცნიერებით მთელი ივერია არისო, ესე იგი ქართლ-კახ-მესხ-ჭანეთი ბორჩალიანად ჩვენი გახლავით, თქვენ იქ წილი არ გიდევთო. იმავე მიზნით სომხის იდეოლოგ-მეცნიერნი ქართლ-კახეთის გაქრისტრიანებასაც და მთელის კავკასიისაც გრიგოლ პართელს მიაწერენ, ვითომ (ამას უნდა გვაგულისხმებინებდეს) ქართლ-კახეთის გაკულტურება ჩვენი ხელით მოხდაო და ანბანიც ჩვენმა ნესროპმა შეგიდგინათო, სამღვთო წიგნებიც ჩვენგან ნასესხები გაქვთო და ხუროთმოძღვრებო. ერთის სიტყვით, დღეს სომხის ნასწავლი ხალხი იმდენად გათამამებულნი არიან, რომ ჩვენს ისტორიულ უფლებასაც გვეცილებიან და ჩვენი საბულოვანი კულტურაც უნდათ თვალთმაქცურად ტყუყინრად გამოგვაცალონ. იმედიცა აქვთ, რომ სომხეთის საზღვარი ძალიან მალე გახდება ლიხის მთა ხოლო ლიხს აქეთი ჩვენი ქვეყნები ერევნის სასომხეთო იქნება. მათმა მეცნიერებმა ხომ კიდევ გამოაცხადეს, რომ საქართველო მარტო იმერეთი არისო! *)

*) ვანის წარწერთა და სხვა საბუთების მიხედვით-კი ვანის მხარე და მისი არემარე, სინოპის ქალაქიდან დაწყებული (კანადაკია) ჩრდილო-კავკასიამდე და შავი ზღვიდან კასპიის ზღვამდე უძველეს დროს ქართველთ მოდგმას სჭერია და მათი კულტურის კვალი დღემდე

თუ ქართველ ერმა ეხლა მაინც არ გაახილა თვალი და ჩვენ ჩვენი მდგომარეობა ვერ შევიგნეთ, უეჭველია ეს მართლაც მალე მოხდება. დღეს რომ სომხობაა თითქმის უმეტესობა (მესამედს და მეტსაც) შეადგენს ქართლ-კახ-მესხეთისას, თუ ახლო მომავალში ახალი ტალღაც შეუძინველად შემოგვაპარეს, სომხობა რიცხვითაც გადა-

დარჩენილა. არაბების შემწეობით 709 წელს სომხებმა ჩამოგვართვეს ალბანია და ძაღად სომხის რკული მიადებინეს. მარამადიდებელი კათალიკოსი ალბანეთისა ვარაზ-შეტრე და დედოფალი სპრამა აწამეს. შირიანის მოდგმა ალბანელთ შეუყუებიც გასომხეს და ქართველობის კვალი იმ მხარეს მოსხეს. უდაბნო-და დარჩენილა—ერთი შუჭა ტამი—და ისინიც ჩვენ დროს თითქმის სულ გასომხეს. არაბების დროსვე და ცოტა უწინაც სომხებმა ერთი ნაწილი ჭანების ქვეყნისა დაიჭირეს, გასომხეს; ხოლო 711 წლის ახლო ხანს ტამი ძაღად წაიღეს ციხე კალმახი, იქ გამაგრდნენ და ქართველებს ჩაეთესნენ, მაგრამ ხანმოკლეად—მალე გარეკეს იქიდან. შემდეგს დროებში, სულჩუკების, თათრების (მანგოლებას) და ოსმალების ძლიერების დროს დევნიდნა სომხება სტუმრად მოდიოდნენ ჩვენს ქვეყანაში და შერე სამუდამოდ აქ რჩებოდნენ.—რადგან ქართველს კაცს ვაჭრობა უკიდურესად დამამცირებლად მიაჩნდა, ამის გამო ვაჭრობა მარტო სომხებს და ურიებს ჩაუკდეს ხელში; ამიტომ ქალაქებში და დაბებში ყოველგან იყო სომხობა—ურიობა: სოფლებში კი სომხობამ ფეხი მოიკიდა განსაკუთრებით შეუე ერეკლე მეორეს დროს, რომელიც ოსმალადან გამოქცეულებს მუდამ მფარველობდა და მიწა-წყალს ურიკებდა. ვინც სომხის ისტორიას კარგად დაუკვირდება, ადვილად გამოიგნობს, რომ ძველ სომხების პოლიტიკა ქართველების შესახებ იმავე გზას მისდევდა, რომელსაც ადგას დღევანდელი „სოლოლაკელთა მარტო“—თვალთმაქცურ მეკობრეობისას, სხვისის ხელით მოქმედებას, შეუშხველად ნელ-ნელ შემოზარვას, ენით მოფერებას, საქმით ამოთხრას. ხალხმაც შენიშნა: თუ გინდა აჯახი დაიქციო, სომეხს მოახათ-ვდინე შეაღიო. სომხის ტაქტიკა გასაცარია: ჩვენის სამეფოს ძლიერების დროს სომეხი სათავეში მოქცეოდა ხოლმე, ხოლო ჩვენი გაჭირების ვამს მტრის ბანაკს აძლიერებს, გზა-კვალს უჩვენებს და ჩვენსავე ბანაკში რჩება ხშირად საიდუმლო აკენტად. ტყუილად კი არ უთქვამთ: სომხის კოჭი მუდამ აღწეუხე ჯდებაო. მაგამა არას დროს სომხის „პოლიტიკა“ არ უოფილა ასე გამარჯვებული როგორც ამ უკანასკნელ 50 წლის განმავლობაში.

აქარბებს ქართველობას და მაშინ ვინ არის იმის თავდები, რომ მოხერხებულ დროს სომხობამ არ მოისურვებს ქართველებისთვის იმას, რაც ამასწინედ თათრებს მოუნდომეს.. თათრები მომზადებულნი და იარაღიანები აღმოჩნდნენ და სომხობას სასტიკი ანგარიში გაუწიეს, მაგრამ ამას განაშესძლებს ჩვენი დაბეჩავებული გულუბრყვილო და უიარაღო გლეხკაცობა?.. რომის პაპს სომხობამ სისხლის მუქარა მოახსენა ქართულ ტიბიკონისთვის, არ გაუვლია ხანს და მართლაც დაიქცა სისხლი სოფელ ქარელში განთქმულის მებრძოლის ქართული ტიბიკონისას! ჩვენი განსაცდელი დღეს არის...

თ. ბ. დავითაშვილი.

შევჩენკოს ლექსებიდან

თარგმანი უკრაინულით

ჰკვნესის, ღრიალებს დნებრი გულ-ფართო,
 ძლიერად ჰბერავს სასტიკი ქარი,
 ასწლოვან ვერხვებს თავს მიწას უხლის,
 მთასაებრ ააქვს ტალღა მძვინვარი.
 და მკრთალი მთვარეც შავ-ღრუბლებ რტყმული
 ხან მიიმაღვის, ხან გამოკრთება,
 როგორც ლურჯს ზღვაში ნავი პატარა
 ხან ყურყუმელობს, ხან გამოჩნდება.
 მესამედ მამალს არ უყვილია,
 ჯერ არც სად ისმის კაცის ძახილი,
 ქოტი ვასძახის ტყეში თვის სატრფოს,
 ხეს ძალას ატანს კენესა მახვილი.

გ. ნ.

დიდებული მგოსნის ასი წლის იუბილეი

წელს, 26 თებერვალს შესრულდა ასი წელი მრავალ-ტანჯული უკრაინის არა ნაკლებ ტანჯული მგოსნის ტარას შევჩენკოს დაბადების დღიდან.

„როდესაც მოვკვდე დამმარხეთ,
 იქ გამითხარეთ სამარე,

სად უკრაინა ველფარობს

დნებრი ნანას მღერს ცისმარე“

სთქვა მგოსანმა და მისმა მოსიყვარულე ჩამომავლობამაც მართლა დნებრის მარცხენა მხარეზედ ქ. კანევის ახლოს უკრაინის მტკნარ ტყეში ადგილას გაუთხარა საფლავი ამ თავის ჰოჭირისუფლე მგოსანს. ლამაზ ადგილას არის ეს საფლავი; ირგვლივ გორაკებით დაფენილ სერზედ, ქალით შემკულ ხევებსა და ფართოდ გაშლილს ველს შუა მდებარეობს იგი ზედ დნებრის ნაპირას. საფლავს მიჩენილი ჰყავს ყარაული, იქვეა ორი ოთახი მსურველთათვის ღამის გასათევად. აუარებელი ხალხი მიდის ხოლმე ამ საფლავთან კიევიდგან და სხვა ადგილებიდან. მეტადრე მოსწავლე ახალგაზრდობა, როგორც კი დნებრს მოსცილდება ყინული და გემები დაიწყებენ მიმოსვლას, ყოველ კვირა-უქმე დღეობით ასობით მიემგზავრებიან, რომ ამ დიდებული პირის საფლავს თავიანი სცენ. ჯერ ისევ შორიდანვე მოსჩანს იგი თეთრად და ადამიანის გულს ათასგვარი ფიქრთ-ნაგრძნობით ავსებს.

უკრაინის ხალხს, მის სამშობლოს უყვარს ტარასი შევჩენკო იმიტომ, რომ თვით ტარასსაც უყვარდა იგი განუზომელი სიყვარულით, თავს ევლებოდა, იზიარებდა მის ჰირ-ვარამს და უზიარებდა თავის ტანჯვის ფიქრებს. ხალხს უყვარს იგი, იმიტომ რომ ტარასი შევჩენკო მთელს თავის სიცოცხლეში მათთვის მებრძოლი, მათთვის ტანჯული იყო, იმიტომ რომ იგი წყნარი სიძლერით აქდებდა თავისს ქნარს და მთელი ხალხის გულში ნადებს მწარე ნაღველს ქვეყნიერობასა და ღმერთს გადასცემდა. შარშან შესრულდა 50 წელი ტარას შევჩენკოს სიკვდილის შემდეგ და მაინც კიდევ მთელს უკრაინის ლიტერატურას დღემდის ძლიერი გავლენა ემჩნევა ტარას შევჩენკოს შემოქმედებისა; მისი ლექსები, ხალხურ ლექსებად არის ეხლა ქცეული და ყოველი უკრაინელი დიდის გრძობითა მღერის მას და ეს იმიტომ რომ ტარასი გულის სიღრმემდის ჩასწვდა თავისს მშობელ ხალხს, და იქიდგან ამოკრებილი სევდა-მწუხარების ჰანგები მასვე გაუზიარა. ტარას შევჩენკო მეტად უყვარს უკრაინას, და ეს იმიტომ რომ მან თავისი შემოქმედებითი ნიჭი და სიყვარული მთლიანად თავის ძვირჯასს უკრაინას მიუძღვნა; იმიტომ რომ მისი ცხოველი პოეზია ხან ნაზი ეთერით უაღერსებდა მის ცქრიალა ქალწულთ, ტურფა ბულბულად დასტრიალებდა თავს ამწვანებულ ბალ-ველებს, ხან კი გრიგალივით წამოურ-

ბენდა თავის მოძმეთ. შეაშფოთებდა ქვეყნის ძალ-
მოძრეობის წინააღმდეგ, აუწყებდა მათს მდგომარეობას; ამაყი არწიფივით ზევიდგან დაჰკიოდა მის მტერსა; იმიტომ რომ ტარასი შევჩენკო თავისი სამშობლოს წარსულით გულს იოხებდა, აწმყოთი ნაღვლიანი-ნაღვლიანად იტანჯებოდა და მისი მომავლისაკენ იმედითა ჰქონდა თვალი მიპყრობილი და მარად იღვწოდა მისთვის.

აი ამისთანა მამულიშვილი იყო ტარასი შევჩენკო და იმის დაბადების ასი წლის თავსა დღესასწაულობდა წელს მთელი უკრაინა. მაგრამ არასახელმწიფო ერებს განა უფლება კი აქვთ რუსეთში თავისი ეროვნული დღესასწაული გადაიხადონ? და მით უმეტეს უკრაინას, რომელიც რუსეთში რაღაც ბოშად არის გამოცხადებული. მთელი შავ-ბნელი რუსეთი წინააღმდეგ ამ დიდებული კაცის დღესასწაულს. უკრაინელთ აუკრძალეს დღესასწაულის გადახდა. და ამით კვლავ ერთი ზედმეტი შეურაცხყოფა მიაყენეს მათ ეროვნულ თავმოყვარეობას. ასე გასინჯეთ, სამღვდლოებამაც კი უარი უთხრა, რომ ტარას შევჩენკოსთვის პანაშვიდი გადაეხადათ.

ასეთი პასუხი გასცა ოფიციალურმა რუსეთმა ამ უდიდესი მამულიშვილის დღესასწაულს, რომელსაც ასე მოუთმენლად მოელოდა უკრაინა. ტარას, ღრმად უყვარდა თავისი სამშობლო და მშობელი ერი და მის აღორძინებას შეაღია თავისი დიადი ნიჭი და ენერჯია, და ესევე ძლიერის სიყვარულით უყვარს უკრაინას და მის ერსაც თვით ტარას შევჩენკო. მადლიერი უკრაინას ერი ძეგლს უდგამს ქ. კიევში ტარას შევჩენკოს, და ამ ძეგლისთვის მათ მოკლე ხანში შეჰკრიბეს უკვე 150,000 მანეთამდე.

ახალმოსული

ც რ ე მ ლ ე ბ ი

მ. შოგალაძისათვის.

თარგმანი უკრაინულიდან

რკინის გზის პატარა სადგური, ჩვეულებრივ ასე მოწყენილი, ეხლა მატარებლის მოლოდინში გაბრწყინდა, გაელვარდა, თითქოს დიდი ხნის საღათის ძილისაგან გამოფხიზლდაო, და ნაზად გაიღიმა. შემოდგომის დღე მშვიდათ დაძმებოდა, და

დასავლეთად დაწეული მზის სხივები გამოსაღმების სევდით აფერადებდნენ დედამიწას. იმათ ოქროსფერ სიმებზედ ცელქად ეღერდა მელანქოლიის ჰანგი აუცილებელი გაყრისა... შიზლინიშაა

პატარა ქალ-ვაჟის ქერა თმები ოქროსფერდებოდა მზის სხივთა ნაბანით. ვაჟის პაწია ხელებს ჩაებლუჯა დიდი სურა ცივი ანკარა წყლით სავსე, პატარა ქალს კი ხელში ჰიჭა ეჭირა. მათი ცოცხალი თვალები მატარებლის ფანჯარებში მიმორბოდნენ რაღაც ლოდინითა და იმედით.

— „ცივი წყალი!“

მაგრამ აღბად არავის ესაჭიროებოდა ეს ცივი წყალი და იმედიც თანდათან ჰქრებოდა ამათ თვალებში.

... აბა. ერთი ჰიჭა წყალი მომაწოდე! შემოესმათ მათ უტეხი ხმა და აი ვაგონის ფანჯარიდგან გამოჩნდა ვიღაც დრაგუნის გაწყვილ ულვაშიანი წამოქარხლებული თავი.

პატარა ბიჭმა ხელად გამოართვა გოგოს ჰიჭა, წყალით გაავსო იგი. და მიაწოდა. მერე მოტრიალდა და თავის დას თვალებით ჩაუცინა, მანაც გაუგოს სიხარულის გრძნობა და თითონაც გაეღიმა: ეხლა ხომ სახლში მამასთან ხელ ცარიელი აღარ მივლენ!

— მიირთვით ბატონო!

— დამისხი ერთიც! — გადმოსძახა დრაგუნმა. ახლა პატარა გოგომ გაავსო წყლით ჰიჭა და მიაწოდა.

— მიირთვით ბატონო!

— კიდევ!

ბავშვების თვალებში სიხარულთან გაკვირვებაც გამოკრთა.

— მოიცა, ჩქარა ერთი კიდევ დამისხი, ჩქარა! დრაგუნის სახე რაღაც უსიამოვნოდ დაიღმიჭა და გაწყვილმა ულვაშებმა ზევით შეითამაშეს.

— აბა ერთიც!

სიხარულის მაგვრად ბავშვის თვალებში განცვიფრება და გაუგებრობა და იხატებოდა.

მატარებელი ნელა იძვროდა.

— ჰა, ჰა, ჰა! იცინოდა დრაგუნი; და ჰიჭა მიმავალი მატარებლის ფანჯარიდგან ბავშვების ფეხებთან გადმოისროლა. იგი გატყდა: კარგად ივაჭრეს!... ბავშვების თვალებში ცრემლები გაბრწყინდა. და კიდევ დიდხანს უცქეროდნენ ეს ცრემლიანი თვალები მიმავალ მატარებელს, რომელსაც საღლაცა შორს, უცნობ მხარეს მიჰყავდა უცნობი ხალხი და მათ შორის წამოქარხლებული სახისა და

ულვაშ-გაწკებილი დრაგუნიც. იმათ ყურებში კიდევ დიდხანს გაისმოდა მისი ცინიკური სიცილი—
ჰა, ჰა, ჰა!..

დაუბერა სალამოს სიომ და ცრემლის მარფალიტები ბავშვების თვალებში ამოაშრო. ნელა და ჩუმად, თავ-ჩალუნ-ულნი მიდიოდნენ ისინი სახლში. ხოლო გამოუტირალი ცრემლები კი თვალთაგან უხილავ ნაკადად ეწვეთებოდნენ პატარა გულსა და ამ გულებში პირველად იღვიძებდა ეჭვი ადამიანთა სიმართლობაში.

გ. ნამორაძე.

ბიბლიოგრაფია

შოთა რუსთველი და მისი პოემა. — სიმონ ქვარიაძისა

თითქმის ყველა დიდებულ ნაწარმოებისა და უკვდავ გენიოსთა და გამოჩენილ მწერალთა ხვედრია, რამოდენიმე საუკუნის შემდეგ მისი ვინაობის შესახებ, მისი სამშობლოს გამოსარკვევად ატეხილი დავა და კვლევა-ძიება. ყოველივე კუთხე ასეთ დიდებულ, ზეგარდმომადლით ცხებულს პიროვნებას თავისად აცხადებს, ერთმანეთს ეცილებიან, კინკლაობენ და ამასობაში ათასნაირი ლეგენდები, მოსაზრებანი, გამოკვლევანი ჩნდებიან და თანდათან ბურუსით იმოსება ამა თუ იმ პიროვნების ვინაობა. შორს, ისტორიის სიღრმეში რომ არ გადავიხედოთ, ერთი შექსპირის მაგალითიც კი საკმარისია, თუ როგორ შეიძლება უბრალო საქმე გართულდეს. მაღლობა ღმერთს, ეს ინგლისის გენიოსი არც ისე ძველ დროს სცხოვრობდა, მეთექვსმეტე საუკუნეში ინგლისის საკმაოდ მომწიფებული იყო კულტურით და განათლებით, მაგრამ აღმოჩნდა—იქაც შესაძლებელი ყოფილა ჩვენი დროის გამოცანად გადაქცეულიყო ეს ბუმბერაზი ადამიანი. შრომა დაიხარჯა, რამდენი შესანიშნავი თხზულება დაიწერა და მაინც საბოლოოდ გადაწყვეტილად არ ჩაითვლება ვის ეკუთვნის ის გენიალური ნაწარმოებნი, რომლითაც ჩვენ უბრალო მკითხველნი შექსპირის ქმნილებად ვთვლით, შექსპირს თუ ბეკონს, მის თანამედროვე ფილოსოფოსს, ან კიდევ სხვას ვისმე.

თითქმის ასეთივე ბედი ეწვია, ჩვენს ალ. ყაზბეგსაც და იმედია, რაც დრო გავა, მით უფრო გაიზრდება ეს ლეგენდა და ჩვენი შთამომავალნი ერთს ვაი ვაგლახში იქნებიან ყაზბეგის ნაწარმოებ-

ნი თვით ალექსანდრეს ეკუთვნიან თუ მისს ბიძაშვილს.

ასეთივე ლეგენდები ჰფარავს ჩვენს უკვდავ გენიოსს და მისს პოემას. თეიმურაზ მეფის შემდეგ, რომელიც მეჩვიდმეტე საუკუნის მეორე ნახევარში სცხოვრობდა, დაიწყო კვლევა ვეფხის ტყაოსნისა და მისი დამწერის პიროვნებისა. შემდეგ არჩილ მეფე, ანტონ კათალიკოსი, დომენტი მიტროპოლიტი და ჩვენი დროის ისტორიკოსნი და მეცნიერნი უკლებლივ გამუდმებულ ცდაში არიან ნათელი მოპოვინონ ამ საკითხს. ამ პოემის იდეურ თუ სხვა ნიადაგზე აღმოცენებულ მოწინააღმდეგეთა წყალობით და მეცნიერული სიმართლის ძიების სურვილით და მოთხოვნით, გამოსარკვევი და საეჭვო გახდა, არა თუ ავტორის პიროვნება, ეპოქაც, ორიგინალობაც, ისტორიაც და ყოველივე.

აი ამ ნიადაგზე, ე. ი. ამ საკითხთა კვლევის ნიადაგზე სდგას ზემოდ დასახელებული წიგნაკიც. ავტორი გვპირდება წარმოგვიდგინოს ამ საკითხის შესახებ „სრულიად ახალი შეხედულება“.

ავტორი უმთავრესად ეხება სამ საკითხს: ეპოქას, როდესაც დაიწერა „ვეფხის ტყაოსანი“, ვინ იყო შოთა და „რა უღვეს დედა აზრად სიუჟეტად ამ უკვდავ პოემას“.

ავტორს შეურყეველ სინამდვილედ მიაჩნია, რომ ეს პოემა დაწერილია მეთორმეტე საუკუნეში, დიდი თამარ-მეფის დროს. ამ აზრს ადგას ყველა მკვლევარი ჩვენ დროში და ამ უკანასკნელ დროებში ეჭვი შეიტანა ამაში მხოლოდ ახალგაზრდა მკვლევარმა ს. კაკაბაძემ. იგი ამტკიცებს რომ ეს პოემა დაწერილია არა უადრეს მეთოთხმეტე საუკუნისა და დაწერილია არა დიდი თამარისთვის, არამედ ვილაც სხვა თამარისთვის, რომლის სახელი ჯერ უცნობია ჩვენს ისტორიაშიო. მალე გამოვა „ვეფხის ტყაოსანი“ ს. კაკაბაძის და ამ პოემის ცნობილი მკვლევარის ი. აბულაძის რედაქციით ორივესი წინასიტყვაობით და მაშინ დაახლოვებით გავეცნობით მათ აზრებსაც. რაც შეეხება შოთას გვარს, ს. ქვარიაძი „ქართლის ცხოვრების“ მიხედვით ასახელებს გიორგი მე-III ძმის წულის დემნას მომხრე შოთა ართავაჩოს ძეს, რომელსაც უნდა აეწეროს ამ ტახტის მამიებელის ტრადიკული ბედი.

სიუჟეტადაც ბ. ქვარიაძი ასახელებს ამავე პრინციის თავგადასავალს. რომელსაც ავტორის მოსაზრებით უნდა ჰყვარებოდეს მისი ბიძაშვილი თამარი გიორგი მე-III ქალი. მართლადაც, უნდა ვიღიაროთ, რომ დიდი მზგავსებაა და ლოღიკურადაც

მწყობრად დალაგებული აქვს ავტორს პოემისა და დემნას თავგადასავალის მსგავსება, მაგრამ ავტორი იძულებულია მხოლოდ სუბიექტიურს ნიადაგს დაემყაროს, რადგანაც ჯერ არ მოგვეპოვება ისეთი ისტორიული მასალები, რომელნიც უმეშვეოდ გვიმტკიცებდნენ ამ მოსაზრებას. არც ჩვენს მატთანში და არც სიტყვიერების ისტორიაში არ მოგვეძევა ჯერ-ჯერობით ნამდვილი მასალები, რომელთა მიხედვით შეგვეძლოს დანამდვილებით რისამე თქმა და ამიტომ იძულებული ვართ ყველა არსებულ მოსაზრებად და ბ. ქვარიანის გამოკვლევასაც ჰიპოტეზა უწოდოთ; ვიმეორებო, ბ. ქვარიანის გამოკვლევა შეიძლება ქეშმარიტი და ლოლიკურად უზიანო იყოს. მაგრამ ჯერ მაინც შესაძლებელია არა ნაკლებ ლოლიკური და საღ მსჯელობასთან დაახლოვებული გამოკვლევაც გვიძღვნას რომელიმე მკვლევარმა, რადგანაც პირდაპირა ცნობები არ მოგვეძებნება ამ პოემის შესახებ.

ჯერ კიდევ დიდი შრომაა საჭირო და შეიძლება დიდი დროც, რომ გადაწყვეტით რისამე თქმა შევიძლოთ.

ჩვენი აზრით საჭიროა, ისტორიულ უქონლობის გამო, თვით ტექსტის კვლევას მივაქციოთ უმთავრესი ყურადღება.

1). დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ მხრით პოემის ლექსიურს მხარეს. უნდა ჩვენმა ლინგვისტებმა, იმის გარდა რომ გამოიკვლიონ სპარსულია, არაბული თუ ნამდვილი ქართულია ესა თუ ის სიტყვა, აგრედვე გამოიკვლიონ ისტორია უმთავრეს ტერმინებისა და სიტყვებისა. უნდა გამოკვლელთ იქმნას როდის, რომელ საუკუნიდან შემოდის ხმარებაში ქართულ მწერლობაში ესა თუ ის სიტყვა და ეს ხელს შეუწყობს პოემის ეპოქის გამოკვლევას.

2). უნდა ზედმიწევნით შესწავლოთ იქმნას ზნე ჩვეულებანი, კოსმოგონია, სოფლმხედველობა და სოციალური სტრუქტურა როგორც პოემისა და რეალური საქართველოსი ვთქვათ მეთორომეტე საუკუნეში, აგრედვე იმ ქვეყნებისაც, რომელთა ზედგავლენაც ეტყობა პოემას; ეს ჩვენ დაგვანახვებს რამდენად ქართულია ეს ნაწარმოები და რამდენად „თარგმანი“.

3). უნდა შევისწავლოთ პოემის გმირთა ხასიათები და შევადაროთ იმ დროინდელ ქართველობას, რამდენადაც ნაშანი იმ დროისანი ამის საშუალებას გვაძლევენ, აქ ჩვენ დავინახავთ, რა სპარსობს ამ ხასიათებში ქართველობა თუ სპარსობა, თუ ინდოელობა. მართალია ბ. ქვარიანი, როდესაც იგი

ამბობს, რომ მე XII საუკუნეში ტიპებს ხატვა შეუძლებელი იყო, მაგრამ ამავე დროს შეუძლებელი იყო მწერალს ასეთი გამონაკვეთი, ასეთი ცოცხალი სურათები როგორც ^{ქვემოთაღწერილი} ტარიელი, როსტევანი, ასმათი, ფრიდონი და სხ. ისე უმაგალითოდ დაეხატოს.

4) უნდა შევისწავლოთ რაინდობისა და ქალის კულტი პოემისა და ისტორიულად შევადაროთ, როდის შეიძლებოდა საქართველოში ასეთი კულტის შემუშავება. ამ მხრით ძვირფასია აკად. მარის გამოკვლევა, მაგრამ სამწუხაროდ იგი არ ეხება საკითხის მეორე ნაწილს: როდის, რომელ საუკუნეებში შემუშავდა იგი. ეს კვლევაც დაგვანახვებს ჩვენ რამდენად ქართულ ნიადაგზე სდგას პოეტი.

5). შემდეგ უნდა შესწავლოთ იქნას ყველა არსებული ვარიანტი და ამით გაიწმინდოს პოემა შემდეგი მეტბორებებისაგან და სხ. და სხ. ამ მხრით, რამდენადაც ვიცით, საყურადღებო იქნება ი. აბულაძესი და ს. კაკაბაძის გამოცემა.

ერთი სიტყვით, დიდი შრომაა საჭირო და ყოველი ისეთი ნაბიჯი, როგორც მაგ. წიგნაკი ს. ქვარიანისა ღირს შესანიშნავია.

ს. და—ნი.

ღია წერილი ბ. X-ს

მოწყალეო ხელმწიფე!

ჩვენ წინააღმდეგ მომართულს თქვენ წერილში, რომელიც მოთავსებული იყო „სიმართლის ხმის“ 35 №-ში 13 ამა თებერვლიდან, არსებითად, დასაბუთებულად და დალაგებულად ვერა სთქვით რა. მხოლოდ კიდევ უფრო დაუსაბუთებლად ცალიერისა და ლიტონის სიტყვით გაიმეორეთ ბრალდების ყველა ის მუხლი, რის დამტკიცებასაც ჩვენ გთხოვდით.

ჩვენ მოვითხოვთ თქვენგან ზნეობრივი წესრიგის ძალით გაზეთისავე საშუალებითსათითაოდ დაასაბუთოთ და დაამტკიცოთ ჩვენ წინააღმდეგ თქვენ მიერ წამოყენებულ ბრალდებათა ყოველი მუხლი და განსაკუთრებით შემდეგი:

ა) რომ თითქო ჩვენ შევაყენეთ რაზმი ქალაქის საქმეების უკოდინარ პირთაგან და მოვახდინეთ თავდასხმა ხმოსნებზე ქუჩებში და სახლში, არ მივეციტ მოსვენება, ჯარი მივუსიეთ და სხვ.

ბ) რომ თითქოს გუბერნატორს შივმართეთ თხოვნით ახალი არჩევნების დასანიშნავად.

ვ) რომ თითქო ერთ დროს გაზეთის თანამშრომელთა გადასასახლებლად „პრიგოვორსაკ“ ვადგენდით.

გ) რომ თითქო ფსევდონიმს ამოფარებულთა გასაგებად „სიშიკობა“ გავმართეთ.

დ) რომ თითქო ნაცნობ კორესპოდენტებს უშვერი ლანძღვა-გინებით ვისტუმრებდით და ზოგაც ვავლახეთ.

ე) რომ თითქო ტერორი გამოვაცხადეთ და მთავარი რაზმელების დახმარებით ოპოზიციონერი ხმოსნების დასარბევად მოვუწოდეთ წინდაწინ დამზადებულ ჯარს.

თუ ეს გაზეთის საშუალებით არ მოგიხდენიათ, ჩვენ იძულებულნი ვიქნებით სხვა გზასა და საშუალებას მივმართოთ.

ხელს ვაწერთ კონსტანტინე დავითის ძე გაბუნია, ერმალო ელიზბარის ძე ბოლქვაძე, დიმიტ-

რი ვაბტას ძე ცეკვაშვილი, ზოსიმე მიხეილის ძე გვალია და კონსტანტინე იაგორის ძე რუხაძე.

კვავი

სელის ძომწერთ ვისაც ჟურნალი არ მისდის უმორჩილესად ვთხოვთ დაუეონებლივ აცნობონ რედაქციას ზომების მისაღებად.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

1894 წლიდან

1914 წლამდის

ს ა უ კ ე თ ე ს ო დ გ ი ნ ო დ ი თ ვ ლ ე ბ ა დ გ ი ნ ო

საზოგადოება „კ ა ხ ე თ“ -სა

ტელეფონი: № 73 და 3—51.

თბილისი: გოგოლის ქუჩა 63 და ერევნის მოედანი.

განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, მოსკოვში, ბათომში, რასტოვში და სხ.